

Ett puckat spel

En svensk klassiker firar 75 år

Bordshockey, spelet där du kan bli din egen Foppa. Nu fyler denna ärliga sport...

Måter du riktigt små? Bli bordshockey lika tuff som kampen ute på de stora rinkarna.

Tufft! Bordshockey? Erkänner att det kan låta märkligt. Idiotiskt rentav.

Det tycker jag tillägg jag såg Hans Österman, nyhetschef på Aftonbladet, i aktion.

Den mannen är trefaldig världsmästare, har vunnit SM fem gånger och hamnat på pallplatser hur många gånger som helst.

Han brukar ge oss nio mål i förering om det ska spelas till tio. Han vinner alltid med 10-9. Jättekul.

Hockeyspelen är en av de stora svenska uppfinningarna och började tillverkas av AB Aristo i Stockholm 1939. Prototypen kom året innan.

Utän hjälm i början

På 1930-talet kom Stiga ut med sin Transkvariant som sen kom att dominera marknaden på samma sätt som Österman dominerar på Aftonbladets centralredaktion.

Den första tidens platta plattor - alltid villkorrade, alltid utan hjälm - ersattes efterhand av mer naturtrogna gubbar med adekvat skyddsutrustning. Rinkarna fick rundade hörn och det var rena revolutionen när man på 1950-talet började kunna spela bakom mållinorna. För att inte tala om lyktorna som tilldets när man sköt mål - vilket dock aldrig inträffar när man möter Österman.

Tillverkas 100 000 per år

Första SM:t i bordshockey, "schack" 1000 kilometer i timmen, spelades 1982. Och 1987 bildades Svenska Bordshockeyförbundet - SBHF.

Intresset har på intet sätt minskat. Många spel håller i lära och Stiga, som nu för tiden ägs av det brittiska riskkapitalbolaget Stiga, tillverkar ungefär 100 000 nya spel om året.

Bordshockey spelas numera över hela världen även i länder som Västra Samsö som aldrig sett en naturlig isbit.

Svante Lidén
svante.liden@stiga.se

HOCKEYKUNG - REDAN SOM BARN

Lill-Foppa, Peter Forsberg slipar formen vid hockeymälmorn hemma i Örnsköldsvik. Riedan som liten knövde hade han väntat inställt på den andra planhalvans målbud.

URSPELET - I MINIATUR

Systarna Thyra och Berta Svensson grundade på ett nytt sällskapsspel. Ingen av dem hade en tanke på VM i Prag 1938. Plöjtligt kom en man sopp till kontoret på Ringar Järngatan med en trillade med spakar på som han kallade ishockeyspel. Resten är historia.

PÅ DJUPT VATTEN

Kristianstads sportdykarklubb försöker komma in i Guinness rekordbok genom att spela 50 timmar under vatten. Året är 1998.

1957 Stiga kom med sitt första hockeyspel 1957. De dröjde inte länge innan Transkvarianten taget hell kom att dominera marknaden. Det påminde i allt väsentligt om konkurrenten Aristos spel. Stiga "Play off" från 1983. Den blå sargen var ett djurt stiltbott.

SUPERKÄNDISAR - & HOCKEYÅLSKARE

Staffan Dopping och Anneli Jenzell var programledare på SVT 1988. Och både superkändisarna spelade naturligtvis bordshockey för att behålla skärpan.

FINGERFÄRDIG

Planisten Göran Agdén, legendarisk pionjär i svensk bordshockey. Han spelade för Orsa ISH (Hockey-Skate Klubb) och vann SM 1982. Nu har bordshockeyn ävint utträttats med tidstypisk reklam ute på "isen".

EXTRASKYDD FÖR STATSMINISTERN

Statsminister Göran Persson spelar hockeyspel under partipengsroven 1997 i samband med ett spontant och heft opinerat så kallat "fotostillstånd". Lågså skärskilt märke till handbollsplaningsklassid som ska skydda statsministern i händelse av höga stegskott.

TUMBA LIRADE MED HJÄLM

Legendarerna Sven Tumbe och Lasse Björn visar hur det går till. Affärsmanen Tumbe hade naturligtvis ett eget spel som Agdén gjorde. Dessutom var han mannen bakom Sporthällets som han och Lasse har på sig. Hjälmar var något närmast sensationellt 1963.

HOCKEY PÅ HOVET

Varför bry sig om vad som händer nere på isen? Anders Citzern, SM-ledare och Håkan Södergren, ishockeyspelare Djurgårdens IF spelar ishockeyspel på Johanneshovs stadion 1985.

NYTT MED ANNONSER

Matchlockan på detta spel från 1996 gav spellet ytterligare ners, spänning och realism. Lågså också märka till din favoritdrinks diskreta annons på sargen. De tidiga hockeyspelen var försäkra rena från annonser.

MÄSTARE

Hans Österman, nyhetschef på Aftonbladet, världsmästare på plan, Världsmästare 1997, 2001 och 2006. Bland annat.

SUPERSPELET

Amerikanskt handmålat arkadspel i rostfritt från 2012. Kan fås med USA:s eller Kanadas nationalflagg. Realistiska ljudeffekter gör spelet en närmast surrealistisk "realism". Vik: 85 kilo. Pris: 17 500 kronor.

HAN VAR KUNG PÅ HOCKEYSPEL

Lilprins Tjabo, sedermera kung Carl XVI Gustaf, lirade självklart hockeyspel när han var gubbe på 50-talet. Lågså märka till de rövrigliga sargarna, de platta plattspelen och målburens placering. Det har onekligen hänt ett och annat sedan 1995. Både på plan och med Tjabo.

... OCH HON VILLE INTE VARA SAMRE

Banzall Victoria jublar när hon bular till näringsminister Thomas Östros under ett besök på världsutställningen i Aich, Japan, 2005.

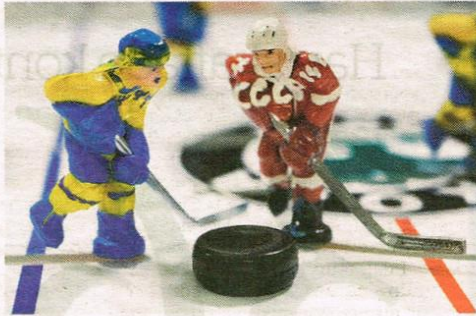
Ishockeyspelet fyller 75 år

Hur många sällskapsspel har överlevt i 75 år med samma mekanik? Förmodligen bara ishockeyspelet, en svensk uppfinning som debuterade i julhandeln 1938. Dess gudmor är Aristospels vd Thyra Svensson, gudfar journalisten Bernt Unger och ärkeängeln, budbäraren, är utan tvekan Göran Agdur.

STOCKHOLM

I mars 1938 steg Unger, hemmasnickare och journalist vid Söderhamns-Tidningen, in på spel- och leksaksföretaget Aristospels kontor i Stockholm med en ganska klumpig konstruktion som han kallade ett ishockeyspel. Thyra Svensson, tuff affärskvinna och Sveriges första kvinnliga auktoriserade revisor, såg genast möjligheterna bakom det som mest liknade en mangel och köpte Ungers patent från året innan. Spelet kördes ut till bröderna Klas och Henrik Widegren på Lidingö, ett uppfinnarpar med visst internationellt rykte, som fick uppgiften att modifiera det.

Inom bara några månader hade de listat ut

Sällskapsspel. Hockeyspelet debuterade i handeln 1938.

FOTO: CLAUDIO BRESCIANI/SCANPIX

att spelarna skulle löpa i skårar på masonit-isen, hållas på plats av en liten släde på isens undersida, manövreras fram och åter med en spak och kunna röra sig 360 grader runt sin axel. Precis som i dag alltså, bara finmekaniken och materialet har förändrats.

1000 exemplar

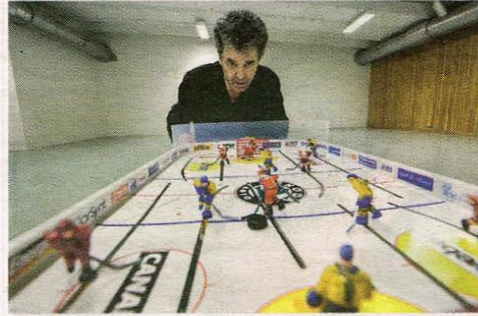
Puck, som spelet döptes till, gjordes i 1000 exemplar med blå träsarg, grå is och platta plåtspelare som såg ut som bandyspelare med runt klubblad och en mössa på huvudet – målvakten bar keps. Bara en handfull exemplar

FOTO: LEIF BLOM/SCANPIX

torde ha överlevt in i våra dagar.

Under kriget gjordes inga spel men från 1945 till 1957 var Aristospel ensamt på marknaden och excellerade i nya modeller som såldes i 100 000-tals exemplar och även gick på export till hockeyländer som Sovjetunionen, Tjecko-

Göran Agdur. "Det hände ibland att jag spelade en läggmatch mot någon okaxig, blyg kille", säger han.

slovakien, Kanada och Finland. Men 1957 gick patentet ut och Stiga gjorde entré med ett spel så likt Aristospels att branschen rodnade av harm. Stiga hade allierat sig med Sven "Tumba" Johansson, pr-snille och nybliven världsmästare i riktig hockey, och företaget har därefter helt dominerat den europeiska marknaden.

Rinkar av plast

Dagens Stigaspel är förstas av plast, har 3D-spelare sedan 1968 och från 1983 kan några spelare åka bakom mål.

Under 1980-talet orga-

niserades alla hemmaligor till en nationell serie, Svenska bordshockeyförbundet bildades och ett första SM arrangerades 1982. Vann gjorde legendaren Göran Agdur, född 1954, och sedan dess har han gett bordshockeyn ett ansikte och varit dess ambassadör världen runt. Tidvis var han anställd av Stiga för att lansera spelet vid mässor och i butiker. Den som mötte Agdur fick leda med 3-0 i en match till 5 och den som vann fick ett spel.

–Jag blev inte av med många spel, det hände ibland att jag spelade en

läggmatch mot någon okaxig, blyg kille, säger han till TT.

Maltsev till Firsov

Roligaste minnet?

–När jag spelade på Himmelska fridens torg i Peking, en obeskrivlig upplevelse, farfar och farmor i Mao-uniformer som skrattade på sig när jag snurrade spelaren så fort det gick, och barn som klättrade upp på spelet. Den senaste tiden har jag varit i ryska Kursk, där är spelet stort, otroligt tekniska spelare.

Är passionen kvar?

–Ja. I Kursk spelade jag mot hemlösa barn i ortodoxa kyrkans regi, då föds den på nytt.

När Agdur spelar bordshockey kan han svärligen hålla sig från att kommentera skeendet med namn ur den ryska 1960- och 1970-talshockeyn – Maltsev till Jakusjev, Firsov är framme på returen, MÅL! Alla finter och skott har namn, en lundvallare, japan, farsa, Orsastöt, Lill-Stöveln.

Hur slår man dig?

–Läs mitt spel, dra ned på tempot, träka ut mig.

KENNETH AHLBORN/TT

FOTO: LEIF BLOM/SCANPIX

BORDSHOCKEYNS HALL OF FAME

BERNT UNGER

Tog 1937 patent på den första varianten av hockeyspel, "mangeln", som han presenterade för leksaksföretaget Aristospel i mars 1938.

THYRA SVENSSON

Vd för och ägare av Aristospel. Insåg att Ungers idé var gångbar och köpte patentet för en engångssumma.

KLAS OCH HENRIK WIDEGREN

Uppfinnarbröder som modifierade Ungers uppfinning. Resultatet – spelare som skjuts i en skåra och som roterar 360 grader – används än i dag.

STIG HJELMQUIST

Stigas grundare som 1957, då Aristospels patent gick ut, tog hockeyspelet till nya höjder och Stiga har helt dominerat den svenska marknaden sedan dess.

GÖRAN AGDUR

Den moderna bordshockeyns största affischnamn, outtröttlig ambassadör för spelet och den första svenske mästaren 1982.

MIKAEL KRATZ

Vann det första VM 1989.

(TT)

BORDSHOCKEYNS KRONOLOGI

1937

Bernt Unger, Söderhamn, tar patent på det första ishockeyspelet.

1938

Aristospel lanserar "Puck" till jul. 1957 Aristospels patent går ut och Stiga gör entré med Tumba-Spelet.

1962

Stiga lanserar det första spelet i plast.

1968

Slitstarka Pro Hockey presenteras med de första tredimensionella spelarna.

Första SM i bordshockey vinnas av Göran Agdur.

1987

Svenska Bordshockeyförbundet bildas.

1989

Det första VM spelas med svensken Mikael Kratz som slutsegrare.

2003

Euro League bildas, världens första stora internationella bordshockeyliga.

2005

Euro League ombildas till World Table Hockey Tour med tävlingar